

ALFRED BOSCH

EL
TEMPLE
DELS
POBRES

Columna

ALFRED BOSCH
EL TEMPLE
DELS POBRES

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: MARÇ DEL 2022
© ALFRED BOSCH PASCUAL, 2022
© COLUMNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2881-1
DIPÒSIT LEGAL: B. 3.436-2022
FOTOCOMPOSICIÓ: MOELMO
IMPRÈS A CATALUNYA - *PRINTED IN CATALONIA*

www.columnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Índex

I. El naixement	II
II. La paràbola	39
III. La llum.	57
IV. La música	89
V. L'amor	109
VI. La fe	137
VII. La terra.	169
VIII. La roca	197
IX. El Cel.	223
X. El cim	245
XI. La Passió.	269
XII. L'ombra	297
XIII. La lluita	331
XIV. La cendra	371
XV. La sang	407
XVI. La fosca	439
XVII. La desfeta	467
XVIII. Fi de la paràbola	497

I

El naixement

Portem la vida impresa al front? Des del principi? En el meu cas, és fàcil de saber; aneu a la Sagrada Família i descobriu-ho. Perquè hi trobareu el meu inici, la meva estrena al món dels vius, allà esculpida i exposada pels segles dels segles. Soc part del monument, hi pertanyo per sempre més. Aneu-hi, i qui tingui ulls a la cara que ho miri.

Que on heu d'anar? A la façana del Naixement, és clar, on si no? Mireu la portalada esquerra, i allà dalt hi trobareu les figures de la fugida a Egipte. Veieu aquell nadó en braços de la Verge? Doncs aquell soc jo. Vull dir aquell tros de caparró i aquell bracet abotifarrat que sobresurt. Ja no seré mai tan petit, no tornaré mai a confiar tant en la mare, mai no m'agafaré tant al cos d'algú ni desitjaré tant un pit; un pit que tot ho dona, tot ho té, tot ho resol. Diríem que tinc el que necessito, d'entrada no es veu cap mal senyal.

Tampoc no es veu cap mal averany en ma mare, la que va al llom de l'ase, de costat... la tendresa que se li veu a les mans, aquella manera de sostenir-me amb una

cura infinita... Al costat, dret, hi ha un sant Josep calcat al meu pare, que protesta amb la boca ben oberta i els braços desplegats. Per què s'exclama? No ho sé, potser per la seva condició de pare adoptiu. O perquè li ha tocat carregar dues tones de granit i fa gairebé tres metres d'alçada... No deu ser fàcil suportar tanta massa.

Què hi llegiu en el grup escultòric? És possible que hi vegeu una estampa sagrada. Pot ser, pot ser... i tant, una família de fugitius sempre és venerable. Sumeu-li el conductor, un altre colós de dues tones de pedra que estira el ruc des del davant, que ignora la família i només es mira l'animal; el mosso sembla avorrit de tanta santedat, com si tingués ganes d'enllestir la feina, arribar a la riba del Nil i engegar a pasturar aquell trio d'atribolats. Com si volgués desmerèixer aquella hora feliç, la del meu naixement. Que com se'm veu a mi? Doncs poc, se'm veu molt poc allà enfilat. Marques al front? No us ho sabria dir. Potser la marca dels matiners, perquè vaig arribar amb el segle, molt d'hora al matí.

—Mireu com plora, quina força! —La llevadora es va rentar les mans a la palangana—. Els infants que arriben el primer dia de l'any són sempre els més sans i forts. —Es va eixugar les mans al davantal—. I no diguem si arriben el primer dia del segle.

Ma mare jeia a l'únic matalàs que hi havia en aquella caseta del barri del Poblet. Em tenia arraulit a sobre, embolicat en draps. L'aigua de la palangana venia d'una gotera del sostre, i una solitària espelma omplia aquell pessebre, tan ple de pobresa com de felicitat. La meva mare no va perdre gaire sang ni va patir més dolor del que calia. Ella i mon pare només van patir de veritat pels quartos... no sabien ni com pagarien el part. Però la senyora ja s'ho coneixia, allò de les feines a cal pobre.

—No us amoïneu, ja m'ho donareu quan pugueu.
—Va dedicar a ma mare una cara rodanxona i somrient, i després una de més tosca a mon pare—. El que agrairia és que m'acompanyéssiu a casa. Aquesta barriada... no ho sé...

—És clar, només faltaria —va dir l'home de la casa, estossegant—. Puc deixar la criatura sola amb la Marie? Estaran bé tots dos?

—Millor que amb vostè, per descomptat... —va riure la comare—. Que el veig fet un sac de nervis, home!

El meu pare va acompanyar la dona, i en menys d'una hora ja havia tornat. Va entrar amb aire esverat. Es va girar per eixugar-se la mullena de la pluja, però la meva mare ja li havia vist la cara.

—Què et passa, Josep? Has vist el dimoni?

—Res, no passa res. Acabes de tenir un fill. No pateixis, no passa res. —I va tornar a la seva tos crònica.

—Escolta, que he parit però no estic malalta. Explica-m'ho.

—D'acord, d'acord. Mira, és que... —Es va mossegar el llavi—. Això, que quan he passat per la Sagrada Família hi havia rebombori: carros de cavalls, policia, uns senyors mudats... M'hi he acostat i hi havia un home estès a terra, desmanegat i trinxat com una mala cosa... Al voltant del cap hi tenia un bassal de sang enorme... sang fosca, espessa.

—Mare meva... Qui era?

—No ho sé. M'han dit que l'encarregat de les obres. El cap dels picapedrers, o una cosa així.

—El Vicentó? Segur que era ell? Pobre home, no pot ser...

—M'han insistit que no expliquéssim res, que no podíem dir que a les obres hi havia hagut un accident. —Li

va rebrotar la tos—. Es veu que les desgràcies sempre les amaguen.

—*Quel horreur...* Espero que això no t'afecti gens a tu, Jaumet bonic. —Em va cobrir el cap de petons—. Mmmm, quina oloreta... Segur que no, ja has sentit aquesta llevadora tan agradable... seràs un home fort i sa.

El meu part havia coincidit, gairebé al minut, amb aquell accident que no podia ser accident, perquè a la Sagrada Família es veu que d'accidents no n'hi podia haver. Encara avui, quan dic l'any que vaig néixer, tothom exclama: «Ah, l'Any del Vicentó». I és que aquell home tan estimat i admirat, aquell pobre artesà major que se'n va anar per sempre en caure d'una bastida i que diuen que va fer saltar les llàgrimes al mestre Gaudí, era un notable de les obres. La seva història, i el silenci imposat a la causa de la seva mort, van fer créixer la seva figura. I com que no podia ser víctima d'un accident, es va convertir en protagonista d'un miracle. Sí, així com ho sentiü.

L'Any del Vicentó no es va estimbar un encarregat, i ara; no va quedar trinxat i esclafat ningú. Ningú no va deixar una vídua jove, un fill petit i un altre en camí. No, aquell any i dia es va esdevenir un prodigi: que un home va marxar del segle sense patir gens, ja que se li veia molta pau al rostre, i que al mateix temps va néixer, per designi natural i diví, una criatura que havia de portar grans auspicis. O sigui jo. La roda de la vida continuava voltant, quina meravella, i l'ànima que marxava era reemplaçada per l'ànima que entrava. Ja ho veieu, quina responsabilitat i quina càrrega portava jo al damunt. Era normal que Gaudí em volgués perpetuar en pedra.

De l'escultura, se'n va encarregar el senyor Llorenç Matamala. Tenia una gran mata blanca i una llarga barba

que el feien més patriarcal que cap altre. Ell sabia que jo havia arribat el Dia del Vicentó, i no va dubtar gens a buscar-me per immortalitzar la meva personeta. En trobar-me, de passada, va pensar que pel mateix preu podria fitxar ma mare i el seu ase, l'animal que ella traguava per vendre terra d'escudella. I, ja posats, potser també arregar el que era company de ma mare però amb qui no estava casada i, sobretot —això també ho sabia—, que no era el pare de la criatura.

Sembla que l'escultor va anar al taller, a pas lent però solemne, per advertir el mestre i arquitecte en cap. Havia d'avisar Gaudí que aquella família no era gaire catòlica, i que potser els capellans no ho veurien amb bons ulls. Diuen que el mestre va interrompre el dibuix que estava fent i va fulminar el seu company i amic:

—Llorenç, i quina mena de pare us penseu que era, sant Josep? —Va esbufegar i va tornar a la feina—. El que han de fer els capellans és donar gràcies al cel que hem trobat un pare putatiu. Que s'ho prenguin com un senyal diví.

—Però hi ha més, don Anton... la mare és... —no s'atrevia a dir-ho—; la mare resulta que...

—Què dimonis passa amb la mare, Llorenç, que no és verge? Voldríeu una mare verge?

—No, no, i ara! —L'escultor no va apuntar ni un trist somriure—. Resulta que... vaja, que és francesa. D'origen.

—Ah. —L'arquitecte va alçar la mirada.

Gaudí no era un ésser mundà, però tampoc no era gens ignorant, i entenia de sobres el problema. En la imaginació popular, les franceses eren l'esca del pecat, i la gent rumorejava que s'ho deixaven fer tot, perquè eren unes fresques. Si a sobre tenien fills bastards, i no

estaven casades..., la cosa es complicava. Va tornar a abaixar la vista i va donar una instrucció ben clara.

—Que vinguin, els vull veure.

D'aquesta manera la meva família va conèixer Antoni Gaudí.

A l'artista li va entrar molt bé el meu pare, el Josep Ferris. Que no era el meu pare però que sí que ho era, carai, només faltaria que no fos el meu pare, per molt que al barri el coneguessin com *el Putatiu*. Tenia un aspecte prou senatorial per agradar a l'arquitecte, amb unes entrades dignes i una barba abundosa. Que fos vegetarià, obeint el rigorós mètode Kneipp, va interessar moltíssim al geni, que només s'alimentava de plantes, fruites i llegums. A més, mon pare va explicar que havia fet de serraller i de picapedrer. I que caminava coix i s'ajudava d'un bastó per culpa de la guerra de Cuba.

—D'allò no me'n feu parlar, mestre, si no us fa res —va estossegar—. Allò era l'infern... No sé si l'infern existeix després de la mort, però abans segur que sí. Jo l'he viscut.

—No, senyor Josep, no m'interessa el Carib. Massa llum vertical. Veniu, que us mostraré unes peces de forja, a veure què us semblen...

Els dos homes es van embrancar a valorar les peces, i es van oblidar dels altres. Hi va haver d'intervenir el senyor Llorenç, aclarint-se la veu, per recordar que esperava el dictamen de Gaudí. Que si havien de treballar amb la francesa i tota la família o què feien. El mestre va interpellar mon pare:

—Us casareu amb aquesta xiqueta, la... com es diu?

—La Marie? És clar que m'hi casaré. Amb ella, acompanyada del seu fill, que serà el meu. Després dels desastres que he viscut, per a mi ells són la felicitat.

—Ah... Maria, es diu? Josep, Maria, l'ase, i l'infant... no es deu dir Jesús, el nen?

—No —va irrompre ma mare—; es diu Jaume.

El mestre va mirar-la, i va descobrir de sobte la seva cara i la bellesa que irradiava. Diuen que es va ruboritzar.

—Bé, bé... En fi, no tot pot ser tan rodó. —Va girar cua per tornar a la taula de treball—. Llorenç, comenceu l'escultura, i els capellans que cantin missa. Cadascú a la seva feina. Ah, i doneu-li un lloc de treball a aquest sant Josep, que ja es veu que té traça i coneixement.

Així que vam sortir d'allà amb ocupacions per a tot-hom. Mon pare, el Putatiu, com a artesà de la Sagrada Família, i ma mare, la Gavatxa, per fer encàrrecs amb un ase. En paral·lel, tots tres havíem de col·laborar en aquella escultura, que com tantes altres trigaria molts anys a ser col·locada allà dalt de la façana. Una eternitat que el senyor Llorenç afrontaria amb el mutisme i la paciència proverbial d'ell i dels seus sants de pedra. D'entrada, calia començar pel modelatge en guix de les figures, i en el cas de l'ase la tasca prometia ser molt laboriosa. Ho va ser; la bèstia no es deixava recobrir de guix, no deixava de bellugar-se, i van haver de subjectar-la amb una braga penjada del sostre.

Els altres vam ser més fàcils. S'ha de saber que la majoria de veïns i treballadors es desvivien per fer de models escultòrics, i els que ho aconseguien n'estaven molt orgullosos. Després tenien tota una vida per explicar l'experiència. Les hores de quietud, el cos empastifat de guix, els tubets al nas per poder respirar, la calor, el fred, el mareig... L'ambient de l'obrador de Gaudí, ple d'andròmines, el caràcter del mestre i dels seus ajudants, i en acabat, és clar, l'anhelada immortalitat. I tot conduït pel

senyor Llorenç, aquell home encorbatat, amb bata blanca, de testa règia i pilosa... Qui s'hi podia resistir?

O sigui que la meua vinguda al món, com podeu veure, va estar farcida de senyals i avisos. No puc dir que em consideressin d'entrada un personatge gaire distingit. Jo era Jaume *el Bordegàs*, de pare desconegut i d'una mare massa jove i atractiva, i massa francesa, per passar desapercebuda. Afegiu-hi un calçasses coix que no era el meu pare de debò. Jo ho tenia tot per despertar l'escarni i el menyspreu, i a sobre havia nascut el Dia i l'Any del Vicentó, de record miraculós però de realitat ben sòrdida. Tot cisellat en pedra eterna a la façana de la Sagrada Família.

Com podeu imaginar, no m'havien regalat cap camí senzill. Però al principi cap senyal no indicava que el meu món estigués sentenciat a res. Els primers anys en comú dins d'aquella petita família de fugitius, pobres però contents, la vida ens somreia. Encara ho penso ara: llavors era possible viure amb joia. Podíem guanyar.

El Vicentet sempre va ser el meu millor amic. Era espavilat com ell sol, i per això li dèiem *Houdini*, perquè sempre se'n sortia de qualsevol situació, per complicada que fos, com el cèlebre mag. Potser l'enginy i l'escapisme li venien per ser orfe; en concret, era fill del malaurat Vicentó. No havia arribat a conèixer son pare, atès que el dia aquell del desastre miracle ell era a la panxa de la seva mare. Per tant, era nascut a la primavera, i només uns mesos més jove que jo. Amb ell ens unia l'any, el segle i el mil·lenni; també el mateix barri, l'ombra allargada del temple expiatori i, naturalment, l'ombra del Vicentó. O sigui que ens vam ajuntar.

—Anem a veure la puta de Gaudí? —em va proposar un dia.

—La què? —Jo no devia tenir més de vuit anys; sabia que la paraulota era forta, però tenia dubtes sobre el significat exacte.

—Anem, jo t'ho ensenyo. A mi em deixen entrar on vulgui, soc fill del meu pare.

Ja queia la tarda i estàvem en penombra. Vam esmunyir-nos a la capella del Roser, enllestida de feia poc. Encara érem en aquells anys en què les donacions anaven rajant, i es podia fer molta feina a l'obra. La capella era una joia dels artesans picapedrers, fruit de les hores i hores que s'hi havien passat donant vida i caràcter a aquells murs. El meu amic em va empènyer fins al portal i em va assenyalar a dalt. Hi havia un munt de formes: flors, branques, sants, animals... Era una jungla de figures, i amb poca llum i tanta floritura no aconseguia veure el que em volia ensenyar el Vicentet.

—Sí, mira, allà al costat. Veus un monstre? És el dimoni, i al seu costat hi ha la seva puta. Ho entens, ara?

—Bé, sí i no... Per què dius que la puta és de Gaudí? Que és un dimoni, don Anton?

—No, beneit, Gaudí no és un dimoni... però és qui va dibuixar això. I saps qui és la dona en realitat?

—Doncs no.

—Vols que te l'ensenyi? Hi anem ara?

Em vaig encongir d'espatlles i vaig continuar estudiant les pedres. Ara sé que aquell conjunt representava la temptació de la dona per prostituir-se, amb un dimoni monstruós que li ofería diners. A l'altra banda hi havia un obrer, un potencial terrorista, també assetjat per un diable, que dubtava si fer servir la bomba Orsini que li oferien. Admeto que em va espantar veure'ls en companyia de criatures

bestials, i durant uns anys, en els meus malsons, vaig associar les putes i els terroristes al pitjor llinatge de Satanàs.

Ja fosquejava. El Houdini, tot i ser una mica més jove que jo, havia madurat ràpid i presumia de noi de barriada. En aconseguir feina, els meus pares havien canviat de sostre, i ara vivíem a una caseta més digna però sempre dins del mateix Poblet. La gent vivia al veïnat del voltant del temple, en barraques i casetes fràgils que s'amuntegaven, a mitja dotzena de solars d'un Eixample que encara no era tal cosa. Allò era un escampall de gent, ple de fang i esquitxos de cabanetes a redós d'una església que es resistia a créixer.

—Vine, és per aquí.

Ens vam ficar per un carreró on hi havia un avi dormint en un banc, un nen despullat de cintura per avall i tres gossos molt estridents. Com que a les barraques no hi havia llum elèctrica, ens guiàvem amb els reflexos i les ombres oscil·lants de les llanternes domèstiques. Vam fer un parell de revolts i el meu amic em va amorrar a una finestra.

—És aquí, la veus?

—No... què és el que haig de veure?

—La puta! La dona de l'escultura!

—On? Aquí dins? —Vaig afinar els ulls—. Ah, sí, veig algú, una dona... Potser sí que s'hi assembla... però no és cap puta, aquesta...

—Com que no?

—Ostres, Vicentet... que no veus que és la mare de la Xinxà?

—I què?

—Que no, nen, que no... Uuuuuii! —vaig exclamar, perquè una altra ombra s'havia mogut a dins—. Em sembla que és, em sembla que... no, marxem! Vinga, ràpid, marxem!

—Però ara què t'ha picat?

—Tinc por, marxem! —Li vaig estirar el braç—. Mira mira mira!

Es va obrir la porta d'una revolada, i una torre humana es va ajupir per sortir.

—Què esteu fotent aquí?

La figura fosca i gegantina va allargar la mà per engrapar-me la brusa. Per sort me'n vaig poder desfer i vaig arrencar a córrer darrere el Vicentet, ell sempre més veloç que valent. Però el colós va fer un xiulet fort, i del no-res van aparèixer uns gossos famolencs que ens van saltar a la roba i a les sabates. A cops de peu vam estar a punt de fer-los fora, però de seguida una colla de marrecs s'hi van afegir, més rabiosos que els gossos. Un xiquet molt menut em va mossegar el braç, i un de corpulent em va escanyar el coll. Al Vicentet el van estomacar entre un d'esquelètic i una nena despentinada, però només a mitges, perquè era molt hàbil esquivant cops. Ja se n'estava desfent quan el colós va ordenar als gossos que marxessin i als nens que afluïxessin. Vam poder respirar.

—Tu! Tu ets el fill de la gavatxa, oi? —em va demanar l'home amb veu de tro—. Saps qui soc?

Jo estava clavat a terra i no podia articular paraula. No entenia per què em tocava el rebre a mi. El meu amic semblava invisible, per què no el repassava a ell? Ell era el culpable de tot, i en canvi estava a punt de fer-se fonedís.

—Ets el taverner —vaig aconseguir dir amb veu tremolosa.

Al barri el coneixien com a Calígula, perquè havia fet de legionari per a una escultura d'un romà del temple. Però vaig fer bé de no fer servir el malnom, ja que al gegant no li agradava i l'hauria pogut molestar molt. I dar-

rere nostre hi teníem una colla de nens disposats a multiplicar les ires de l'home. Un dels marrecs, el corpulent que m'havia escanyat a mi, era fill del Calígula; es tractava ni més ni menys que del Paquito *el Gegant*. L'esquifit que havia pegat al Vicentet era el Pablito, i la nena escabellada era la Xinxà, que, pensant-ho bé, era lògic que estigués a tocar de casa sa mare.

—Què estàveu fent aquí? —ens va preguntar el taver-
ner, i sense esperar resposta, va amenaçar—: Si us torno a enxampar xafardejant, us les haureu de veure amb això —ens va esgrimir davant dels nassos un puny com una maça—. Ha quedat clar, galifardeus? I tu potser que apren-
guis de ta mare i siguis una mica valent.

Vaig assentir, i ell va donar l'ordre que ens deixessin marxar. Els nens van protestar perquè ens volien esto-
var més, sobretot el Paquito, nen gegant i fill de gegant. Son pare el va fer callar amb un ventallot que el va es-
tampar a terra. I nosaltres, és clar, vam aprofitar el mo-
ment per escapar-nos cames ajudeu-me. Vam sortir del
laberint, vam travessar el descampat i a l'altra banda ens
vam internar als nostres carrerons, igual de tenebrosos,
però nostres. Allà tothom ens coneixia. Sota un fanal,
ens vam repassar la roba, els braços, les cames; estàvem
prou sencers, no calia patir pel que dirien a casa. Po-
díem respirar tranquils, i crèiem que ja podíem oblidar
l'aventura.

En aquells anys anàvem al que en deien el Patronat, un
centre religiós que havien muntat els capellans. L'escole-
ta no formava part de l'univers immediat del temple, era
fora, i s'hi feien classes per als més menuts, catequesi,
cursets, teatre, música... Allà hi acabarien ensenyant noms

il·lustres del país: el polític Carrasco i Formiguera, el bisbe Vidal i Barraquer, el músic Artur Martorell... Tot i que a mi aleshores no em deien res, aquests noms. El que sí que em va impressionar, l'endemà de l'aventura amb el Vicentet, va ser la sorpresa que ens vam trobar en arribar a l'aula. Ja érem als pupitres, fetes l'avemaria i tota la pesca, quan el mestre ens va anunciar que ens presentarien dos nous companys de classe. Van fer entrar els marrecs i el cor em va fer un salt.

—Aquí teniu el Francesc Villar, que podeu anomenar Paquito —el mestre va assenyalar el nen gegant—, i també el Pablo López, que es fa dir Pablito, oi?

Tots dos van fer que sí, però no escoltaven gaire el mestre. El que els interessava era clavar els ulls en el Vicentet i jo. El gros realment feia molta por, sobretot sabent qui era son pare. L'esquifit tenia una cara xuclada, com d'infant malaltó, i també espantava amb aquells ulls enfonsats i ombrívols. A més, jo sabia que era fill d'un soldat de la caserna.

Van fer seure els nouvinguts darrere nostre, i aquella espècie d'heroi d'opereta que tenia al costat, el Houdini, va deixar anar la frase atrevida de torn.

—*Paquitu, Pablitu*, us tocarem el *pitu*.

No ho va dir gaire fort però ho va sentir tota la classe, i ja sabeu com són de bons els nens a l'hora de fer de lloros de repetició. Malgrat els esforços dels mestres, aviat tot el Patronat cantussejava la brometa. I quan els fitxatges del dia passaven pel nostre costat, els cops de colze i les puntades a la cama eren cada vegada més forts. Poc abans de plegar vaig sentir una esgarrifança a l'esquena i vaig buscar l'orella del meu amic.

—Ens faran mal...

—No tinguis por —va murmurar el Vicentet, amb la

seva valentia habitual—. A l'hora de sortir ho arreglarérem, eh? Tinc un pla.

Va sonar el timbre i vam aplicar el pla del meu amic, que pel que vaig descobrir consistia a sortir disparats en ple atac de pànic i sense cap destinació concreta. Vam arribar esbufegant a l'esplanada de Sardenya, just darrere del temple, i allà ens va semblar que no ens seguia ningú, així que vam afluixar el pas. Però d'una revolada van aparèixer els dos mastins, com caiguts del cel, embalats en una càrrega frontal i amb uns bastons temibles a les mans. No cal dir que vam girar cua comes ajudeu-me cap a les obres, on érem coneguts i podríem trobar protecció. Però, just abans de passar la reixa de la cantonada, ja vam notar els primers cops a l'esquena.

Jo vaig ensopegar i vaig caure a terra. No sé què se'n va fer del Vicentet, perquè a partir d'aquell moment ja no el vaig veure més. Era un amic molt llest, el més llest que he conegut mai a l'hora de tocar pirandó. El que sí que vaig veure, i vaig notar als ossos, van ser les bastonades d'aquell parell de delinqüents. Jo em cobria el cap amb les mans, i sentia els cops als dits, a les costelles, a les cuixes. I els insults.

—Fill de puta, merdós, bordegàs! —anaven descarregant—. Ja saps qui és, ton pare? Fill de mare porca! El teu pare són tots! Tots els del barri, bastard!

De sobte, els cops es van acabar. I entre els dits, els meus ulls van endevinar que ara estaven rebent ells. Vaig sentir els seus gemecs, les corredisses i a la fi el silenci. Unes mans bondadoses, rugoses, em van ajudar a posar-me dret. Les mans em van abraçar i em van acaronar els cabells. Vaig mirar amunt. Era el meu pare que no era el meu pare, però que era molt més pare que cap altre pare del món. Em va repassar de dalt a baix, per

si tenia res de greu, i en acabat em va dedicar un mig somriure.

—Sembla que d'aquesta te'n sortiràs.

—Però a tu et buscaran... —vaig dir a punt de ploriquejar—. Són molt dolents, aquests nens, i els seus pares...

—Res, home, tot anirà bé. Només cal que facis una cosa i tot tornarà a lloc. —Em va alçar la barbata i em va mirar de fit a fit—. D'acord?

—Què?

—Dir-me pare. Això és tot. —Va estossegar—. La vida serà millor, ja ho veuràs.

Jo ja l'hi deia, de vegades, però estava clar que no ho feia prou. I com que aquella pensada em va semblar una idea bonica, el vaig abraçar a l'altura de la panxa.

—Sí, pare. Ets el meu pare. Sempre el meu pare.

I així és com aquell dia, estovat i atrotinat com estava, va acabar com un dels millors dies de la meua vida. Tenia un pare. Un home bo que m'estimava. Els dolents perdien. Eren uns temps en què, per malament que anessin les coses, al final sempre tot es trabucava en esperança i il·lusió. Què més podia demanar-li a la vida? I què m'importava haver nascut pobre? O bord? O sota la marca de l'Any del Vicentó? Ni res ni ningú no estava condemnat. El demà estava per fer.

Hi havia una gran multitud reunida, allà al recinte del temple. Hi era tot el veïnat, tots els pares i mares, i també la majoria de nens i nenes que jo coneixia. A l'esplanada, que feia baixada, treballadors amb gorra i brusa, dones amb davantal, canalla petita... Vaig veure moltes persones enfilades als blocs de pedra, a les escultures, damunt les figures de dracs i de cargols i de sants. La bastida de

les obres també era plena a rebentar. Cap a la banda de l'absis, els líders que parlaven a la gent; un grapat d'ells vestien d'obrers, i uns altres, anomenats els radicals, anaven més mudats. Tot i ser al capvespre, era ple estiu i feia una calor insuportable. Jo era al costat de mon pare.

—Voleu que els nostres joves morin a l'Àfrica!? —va dir un home mal afaitat i cridaner—. Voleu que els pares de família vagin a la guerra!? Voleu més orfes i vídues!?

Tothom responia que no, és clar. Ningú volia res de tot allò. Mon pare també ho tenia clar. Va estossegar mentre negava amb el cap; ell no suportava cap guerra.

—I voleu que els rics se salvin de la matança? Pagant sis mil rals? De cap manera! A la vaga! A la vaga!

I vinga crits i aplaudiments. Després en va sortir un altre, informant que mentre parlàvem s'alçaven barricades a tota la ciutat, que dos pares de família decents havien estat morts, que ja cremava un convent, i que si calia cremarien totes les esglésies de la ciutat. Com que al darrere de l'orador s'alçaven els murs de la Sagrada Família, jo em vaig angoixar, perquè imaginava que agafarien torxes i benzina i començarien a incendiar-ho tot. Però no ho van fer, en aquell moment estaven massa ocupats amb els discursos. Va ser aleshores que van convidar a parlar un dels encorbatats; l'home va treure pit i es va subjectar les solapes de l'americana amb les mans.

—Els radicals estem amb vosaltres, i deixeu que us transmeti una afectuosa abraçada del nostre benvolgut líder, don Alejandro Lerroux! —Va fer una pausa, però la reacció del públic va ser pobra—. No podem acceptar el sistema de quintos, que envia els pobres a la guerra i salva els rics!

Com que només va rebre uns aplaudiments discrets,

es va cargolar les puntes del bigoti, es va aclarir la veu i va pujar el to:

—No a la guerra! Visca la lluita i visca la República!

Els aplaudiments van ser una mica més forts, però no gaire. I llavors va intervenir, entre el públic, una figura grossa i robusta. Se'm va glaçar la sang. També vaig notar que el meu pare estrenyia el puny del bastó. El que parlava era el taverner enorme que feia tremolar les parets.

—Farsants! —va tronar el Calígula—. Us sumareu a la vaga o no? Vindreu a les barricades o us quedareu a casa? Mulleu-vos d'una vegada!!!

Aquí sí que es va desencadenar una ovació intensa, i centenars de veus van començar a cridar a la vaga. Els oradors van provar de calmar la gent, i van aconseguir que el radical pogués reprendre el seu torn. L'home es va afinar els bigotis.

—Companys, la cosa és molt delicada; ja hi ha hagut morts, i n'hi pot haver molts més. —Es van sentir xiulets—. Hem de reconsiderar la vaga i les accions de protesta. L'exèrcit ve cap aquí, i això pot acabar com...

Ja no el van deixar continuar. La multitud l'esbroncava i xiulava; van avançar cap al polític i el van obligar a callar. Alguns obrers es van veure obligats a protegir-lo i escortar-lo a la sortida. I just en aquell fragor, el taverner va aprofitar l'ocasió per obrir-se pas, pujar a l'estrada i adreçar-se als concentrats. Va fer-se sentir amb un torrent de veu, mirant de fit a fit els treballadors congregats, però assenyalant amb el dit cap enrere, als oradors que l'havien precedit.

—El comitè de vaga, el que ha de fer, és vaga!!! —va exclamar, en una expressió tan simple que em va semblar encertada.

Llavors un dels membres del comitè de vaga, precisament, va picar-li l'espatlla per intentar silenciar-lo. Però el Calígula se'l va treure de sobre amb una manotada lleu. Va entrar en matèria; va dir als presents on havien de muntar barricades, quins convents i esglésies tenien a prop, i a quins punts podien obtenir benzina. Mon pare va desaprovar aquelles paraules tot fent petar la llengua. Però el taverner encara ho va rematar amb una consigna que feia por:

—I quan ja ho haguem cremat tot, tornem cap aquí, que dinamitarem aquesta mona de pasqua! —Va apuntar al darrere i als costats, cap als murs en construcció del temple—. Aquesta bogeria que ens podíem haver estalviat per repartir pa entre els pobres!

Per primer cop, vaig entendre que hi havia gent que volia destruir la Sagrada Família. Però la veritat és que no el van aclamar gaire. Potser la gent sabia que el Calígula també formava part de les figures de la façana, que ell també s'havia prestat a col·laborar en aquella mona de pasqua i tornar-se immortal en aquelles pedres. Potser ho sabien o potser no; el cas és que la idea de desmuntar l'obra de Gaudí no va acabar d'agradar. Així que el taverner va tornar a l'èxit segur dels incendis i la vaga, rematant-ho amb visques als treballadors i a la revolució social.

El que vam viure en les hores següents va ser la traducció en foc real de tot el que el taverner gegant havia encès en paraules. Quan ja era negra nit, vaig acompanyar el meu pare a fer una volta pel barri. En arribar al convent de les Beates, que es trobava a tres carrers de casa nostra, vam veure dues dotzenes de joves que provaven d'esbotzar la porta. Darrere seu hi havia grups de dones que els animaven. Al cap de poc ho van aconseguir, i tot

crident van entrar a l'interior. Nosaltres ens vam quedar fora, a una distància prudent. Vam observar com n'hi entraven molts més, fins i tot algunes dones i nois de la meva edat.

—Però si estan assaltant una escola! Com pot ser? —A mon pare li va agafar la tos compulsiva habitual—. Una escola de nenes! —Més tos—. Gratuïta!

Aleshores van anar sortint de dins uns quants homes i dones, carregats amb gallines vives. Un dels que sortia se'ns va acostar i ens va oferir l'animal: «Un pollastre a dos rals?». Mon pare va declinar entre estossecs, i vam continuar mirant com sortia gent equipada amb barrilets de vi, sacs de tota mena, estris de missa i altres trofeus. Al cap de poc, uns homes ebris que cantaven i que amb prou feines s'aguantaven drets, van treure al carrer uns sacs allargats, prims i polsegosos, i els van apuntalar contra el mur.

—El Paquito! —vaig exclamar, tot identificant-lo entre els avalotadors. Mon pare va fer petar la llengua, disgustat.

El fill del Calígula i altres van obrir els sacs i van exposar-ne el contingut. Primer van aparèixer els cranis, amb riotes macabres i cabells encara enganxats; després parracs enganxats a una trista carcassa d'ossos i pell. Em va venir tremolor i em vaig penjar de la màniga de mon pare. Les mòmies de les monges, diria que cinc en total, s'estaven al llarg de la façana. El meu company d'escola i altres brètols feien saltirons davant dels cadàvers exhumats. Fins i tot n'hi va haver un que es va acostar a un dels cossos, el va abraçar a mitja alçada i va provar de fer unes passes de ball, però de seguida se li va desmuntar entre els braços i van quedar tots els ossos escampats per terra.

—Marxem, Jaume. —El meu pare em va tibar el braç. Ja anàvem passant quan, sense avís previ, i encara amb dotzenes de persones que sortien per la porta del convent, va ressonar una explosió sorda i una gran flamarada va encendre la nit. Tot seguit, un cúmulo de persones es van començar a empènyer per sortir al carrer; alguns van ensopegar i van caure a terra, barrejats amb les despulles de les monges, i van rebre trepitjades dels que anaven darrere, amb crits i renecs que s'alternaven amb els espetecs del foc. Les Beates cremaven com cremaven tants convents. Ens vam allunyar a correu de l'escena, ens vam tancar a casa i durant uns dies vam procurar no sortir.

El meu pare em va fer pujar a una de les torres del temple. Amb parsimònia, perquè ell anava molt lent. Vam arribar al punt més alt, envoltat de bastides plenes de malls, cisells, plomades... Pel que em va dir mon pare, encara no s'havia assolit ni la meitat de l'alçària, però des d'aquell nivell ja es veia prou bé tota la ciutat. Ell es va apuntalar amb el bastó, i jo em vaig repenjar en una barana de forja. Em va dedicar un somriure.

—Gràcies a mi no caus daltabaix.

—Què vols dir? —em vaig ofendre—; m'aguanto tot sol...

—Aquesta barana l'he feta jo —va assenyalar la barana treballada.

—Què dius... —vaig exclamar resseguint els girs i les espirals del ferro—; com ho has fet?

Es va encongir d'espatlles, modest, i va tossir cap a un costat.

—És la meva feina. Però ara mira. —Va allargar la vista i va escombrar la ciutat amb un gest—. Veus to-

tes les fumarades? A veure si endevines d'on ve cada fil de fum.

Encara avui em meravella la capacitat que tenia aquell ferrer per treure ferro a les coses, sobretot quan estava amb mi. Barcelona cremava i ell ho convertia en un joc. Jo ho vaig trobar entretingut, la veritat, i de fums en vaig endevinar uns quants, tenint com tenia un sentit de l'orientació molt acusat. Els més propers eren fàcils: les Beates, l'asil d'orfes, les escoles teresianes, els claretians...

—Va, Jaume, si arribes a deu tindràs una paperina de tramussos...

Vaig fer un esforç, perquè aquell llegum fresc i líquid, amb la closca relliscosa, em tornava boig. Però a la resta de la ciutat era molt més complicat, i només vaig poder encertar Sant Pere, els escolapis i algun altre. El pare em va felicitar i, tot i la meva insistència, em va dir que no m'havia guanyat els tramussos. També sabia ser estricte quan calia, l'home. Així que vam baixar i ens vam tornar a refugiar a casa.

Dissabte vam sortir a les vuit del matí per comprar pa i quatre necessitats; hi havia un acord amb els vaguistes per tal que fins a les nou del matí els comerços poguessin obrir. El panorama era desèrtic. Al carrer s'hi veia molt poca gent, i ni un tramvia, carretó, cotxe... Pel que sabíem, no funcionava ni la llum, ni el telèfon, ni els diaris, ni els tallers ni les fàbriques. De tant en tant, explosions, i soroll de cavalls o de botes militars, ressonant en el buit de la ciutat. Per descomptat, ja no es feia missa a cap església. Les obres de la Sagrada Família estaven aturades, i la reixa del recinte, tancada amb pany i forrellat.

Fetes les compres, ens van informar que al convent de les Beates s'hi tornava a reunir gent. Bona part del barri ja anava cap allà, perquè deien que anunciarien el final

de la vaga. Tothom, a més, tenia ganes de tafanejar les restes de l'incendi i les mòmies profanades. Ens hi vam acostar tots tres, la Gavatxa, el Putatiu i el Bordegàs, una família feliç a pesar dels malnoms i dels menyspreus, ansiosa per comprovar el final d'aquell desori i tornar a la vida normal.

A la cantonada se sentia una pudor intensa de socarim. Les despulles de les monges ja no hi eren. A ple dia, l'edifici era una carcassa sense sostre, ennegrida, i plena de curiosos que hi entraven per remenar les restes calcinades de taules, bigues, armaris... Al pati era on hi havia més gentada, i pels murmuris semblava que era on s'hi esperava alguna mena de notícia. Els meus pares es van anar trobant coneguts i es van posar a parlar; la gent tenia xerrera després de tants dies tancats a casa. Quan ja feia una bona estona que hi érem, i al pati ja no hi cabia ni un ou, vam veure uns homes que s'enfilaven dalt d'una escala enrunada i demanaven silenci. Entre ells vam endevinar la silueta del taverner del barri.

—Marxem, tinc por. —Vaig estirar la màniga de mon pare.

—Un moment, fill.

—Ja me l'emporto jo, Josep —va dir ma mare—; no passa res, queda't, i ja ens ho explicaràs. D'acord? No pateixis. T'esperem a casa. De veritat, tranquil.

Ens vam obrir pas per sortir i anàvem sentint els brams dels vaguistes: vaga general, vaga general, barricades, resistència i tot allò, fins que vam aconseguir sortir al carrer i respirar una mica d'aire. En el moment que vam començar a passar, de seguida ens vam ensopegar de cara amb una formació de la Guàrdia Civil. Eren sinistres, aquells soldats amb barret i capa de dolents, sempre foscos, sempre amb bigoti i cara de pocs amics. Vam veure com ar-

ribaven al convent i es col·locaven en posició, el fusell a punt. La mare em va fer una estrebada al braç perquè no m'encantés. Vaig protestar.

—No, no, espera, hem d'avisar el pare... —Alguna cosa em deia que aquells homes armats no presagiaven res de bo.

—*Tais-toi!* Tu calla i camina, fill.

De sobte, un espetec. Vam fer un bot. Un altre. Vam tornar a botar. I tot seguit, una descàrrega encadenada, que no devia ser gaire llarga però que em va semblar interminable. I llavors, un silenci espès, pesant. L'edifici va quedar tapat per fumarades de pólvora, que es van anar dispersant. A mesura que tot s'aclaria, primer vam sentir laments aïllats, després també uns crits esgarrifosos, de dolor agut, i a continuació un clamor creixent, com si s'acostés una locomotora, amb xiscles i xiulets. La Guàrdia Civil es va retirar a l'altra banda del carrer, i de seguida vam veure per què: la gent empenyia des de dins, i els de davant, encara que no ho volguessin, eren llençats a sobre dels uniformats.

La mare em va estirar. Jo em resistia, clavat de pànic i pensant en el pare. Però ella, abans mare que esposa, em va picar el clatell i va arrossegar-me fora de la batalla. Tinc un darrer record d'aquells fets, abans de perdre'ls de vista, de cossos per terra; alguns no eren més que un embalum, però alguns alçaven el braç implorant ajuda. I recordo que sentia vergonya de mi mateix, perquè plorava com una criatura i no ho podia evitar, i estava abandonant mon pare i tenia una por que no em deixava ni respirar.

De camí cap a casa, vam endevinar el perfil del mestre Gaudí plantat en una cantonada. Estava inspeccionant la seva estimada obra, indiferent a la guerra que esclatava

al món real. En veure'ns passar, no va ni parpellejar; feia uns ulls vidriosos i esbatanats. Ma mare sí que li va fer una salutació formal. Ell va reaccionar dient el que li passava pel barret:

—Un miracle... —va proclamar l'arquitecte des d'un altre planeta—, està intacta, està intacta, és un miracle! Nostre Senyor ens ajuda!

La mare no es va entretenir a preguntar sobre les afectacions del temple i em va estirar de nou amb força cap a casa. I per arrodonir aquella jornada de malsons, crec que encara vaig veure una escena fugaç... però només ho crec; em sembla recordar un capellà jove amb sotana i ulleres, armat amb un fusell, que corria en direcció oposada a la nostra, cap a la brega. De veritat que no sabia dir si ho recordo de debò o és que algú s'ho va inventar i m'ho va explicar, o si ho vaig fabricar jo després. El cas és que una cosa sí que tinc clara avui: aquell capellà, fraire o seminarista tenia nom i cognoms.

El meu pare no apareixia per enlloc, i el mestre Gaudí, que havia perdut altres obrers en els aldarulls, va remoure cel i terra per localitzar-los a tots. Diria que el movien tant la caritat cristiana com l'obsessió per continuar la seva edificació cristiana, però vaja, el cas és que es va bellugar en persona. Passat el cap de setmana, la plana major del temple va convocar les famílies afectades a la cripta. Gaudí va deixar que el capellà custodi del temple, mossèn Gil Parés, conduís la reunió. Va ser un error: el religiós no sabia callar, ni tampoc sabia escoltar gaire perquè era dur d'orella.

—Abans que res, un missatge d'esperança cristiana: per molt que cremin esglésies, els homes de fe no heu de patir, perquè Déu Nostre Senyor no crema ni cremarà

mai. I també abans de començar és necessària una pregària per als difunts d'aquesta setmana tan dissortada... més d'un centenar, diuen. I sabeu què podem fer? Preguar. Preguem per tots els que han patit incendis i atacs i profanacions, preguem pels que són a la presó, preguem pels nostres feligresos i preguem pels veïns que...

—Per caritat, mossèn... —el va tallar Gaudí per sota el bigoti.

—Sí, una barbaritat... Ja ho podeu dir, mestre... Com us deia, farem una pregària extensiva a...

—Que calieu, home! —va exclamar l'arquitecte—. Anem per feina.

—Bé, potser que entrem en matèria —va fer el capellà, sense alterar-se—. A veure, tenim aquí una llista de noms... a veure... treballadors, feligresos, veïns... Estem parlant amb les autoritats, i estem intercedint per la bona gent... bé, i per la no tan bona també, és el nostre deure cristià, perquè com molt bé va dir el Senyor...

Gaudí el va fulminar amb els ulls. El mossèn ho va pescar, aquest cop sí; es va aclarir la veu i va començar a llegir la llista dels noms sobre els quals no se sabia res. El Josep Ferris hi era, i això era esperançador, perquè no estava confirmat com a mort. Se'ns va comunicar que ens anirien informant de tot, i llavors van llegir una altra llista de noms, la fúnebre; a mesura que cantaven, entre nosaltres se sentien els xiscles i sanglots dels familiars. Quan van acabar, van demanar que es quedessin els que necessitaven assistència espiritual. A la resta, el mossèn ens va acomiadar amb unes paraules que resultarien profètiques:

—Aneu en pau. I recordeu: si cremen escoles, n'haurem de fer més. Aquesta calamitat només es resol amb educació i feina social, oi, mestre?

—Sí. —Gaudí va assentir amb el cap—. I que Déu beneeixi els nostres silencis.

Vam passar uns dies molt angoixats, en què vaig descobrir que la meva mare, més enllà d'estimar el seu home, el necessitava com el pa. No sabia ni seure quieta cinc minuts en absència d'ell. De tant en tant, es girava i deixava anar un «Josep, et sembla que...?», i tot seguit recordava que no hi era i es posava a respirar fort. Altres cops s'arrapava a mi i m'estrenyia tant que es veia perfectament que en realitat ens estava abraçant a tots dos.

A mitja setmana, finalment, ens va arribar un primer rumor; no ens ho volien dir oficialment per no crear falses il·lusions, però gent ben connectada amb la policia havia fet arribar que el pare estava bé, que el tenien tancat sense rebre cap visita i que ja tindriem novetats. I així va ser: dijous al matí, ben d'hora, la novetat va ser ell mateix. Va aparèixer a la porta, sense afaitar i cansat, però sencer. Va entrar a casa i ens vam abraçar tots tres. Ma mare no podia deixar de preguntar coses mentre li subjectava el cap. Ell tossia.

—Què t'han fet? Estàs bé? Què ha passat? T'han tractat bé? On t'han portat? De què t'acusen?

—Res, res. Tot en ordre. Només vull rentar-me la cara i les mans.

—Sí, és clar —va fer ma mare, anant a buscar la palangana—. Que bé que ja siguis aquí... Pensava que t'haurien ferit... allà a les Beates... quina por...

—D'alguna cosa ha de servir anar a la guerra. —El meu pare va encongir les espatlles entre estossecs—: Quan sents els trets, et claves a terra.

—Fillets, farem una escola nova.

Mossèn Parés ho deia amb llum a la cara.

—Que no hi cabem, aquí, al Patronat? —va demanar el Vicentet.

—Bé, estem una mica amuntegats, però aquest no és el problema. Sabeu quin és? —Va seure al marge de la taula i va treure la passió de dins—. El que ha passat és molt gros... i creieu que l'Església ho ha fet bé, fins ara? A mi no m'ho sembla, i diria que en tenim part de culpa.

»Haurem de fer una escola orientada als obrers —va prosseguir—, i abans que ningú als de la Sagrada Família. L'hem de fer a dins, sí, als peus del temple. Que l'expiació de les ànimes i de les famílies arribi també als infants. Una escola jove, m'enteneu? Moderna, que faci ciutadans lliures de triar. Ens hem d'arriscar, no podem educar els nens a cop de crucifix, oi que no? La pedagogia ha de ser activa, hem de competir amb els mètodes més avançats. Heu sentit parlar del mètode del pare Manjón? No? Doncs mireu...

—I la farem nosaltres, aquesta escola? —vaig interrompre.

—Home, Jaumet, potser vosaltres amb les vostres mans, què t'haig de dir? No sou paletes, oi? Aquí necessitarem els vostres pares. —Es va alçar de la taula i es va gratar la barbeta.

»Ja n'hem parlat amb don Anton —va continuar sense aturador—, que ho té més que decidit: pensa el mateix que jo, tot i ser una mica carca..., bé, no he dit res, no n'heu de fer res, d'això... El cas és que la construirem molt ràpid, perquè passat l'estiu... Encara que, ben pensat... és clar... sí, d'alguna manera tens raó, Jaume, la fareu vosaltres, i sí... serà vostra, m'enteneu? I tant, l'escola la fareu sobretot vosaltres, que l'omplireu i li donareu vida... Mira, coneixeu la paràbola de l'Evangelí, aquella que diu que...

Va ser d'aquesta manera, mireu com són les coses, que la tragèdia d'una setmana terrible va engendrar una aventura preciosa. Va néixer una escola que era fruit d'una calamitat, sí, però que va arribar a tenir el que no tenia cap altra. Tenia unes línies belles; parets corbes que ballaven, sostres ondulats com el mar. Al pati, sovint s'hi feien rotllanes de nens alegres a l'aire lliure, en uns sorralers oberts i perfumats. Tenia directors que pensaven, i tenia famílies pobres amb infants ensenyats per savis. Estava a l'ombra d'un monument que s'havia salvat de la crema, un prodigi artístic que els incendiaris havien respectat.

I sí, estava permès somniar en un final feliç. Passés el que passés, encara que alguns volguessin destruir el temple, en aquella hora ningú no se'ls prenia seriosament. No hi havia condemnes absurdes ni malediccions escrites. L'Any del Vicentó, la misèria del barri, els marrecs amb males maneres, la Setmana Tràgica... tots els mals averanys podien ser derrotats. I com se'ls podia vèncer? Doncs deixeu-m'ho dir: amb la fe. La fe de debò. No pas la fe beata i cega dels estaquirotos, no. Amb la fe dels que aprenen, creen, creixen i construeixen. Que cremaven escoles? Doncs en fariem de noves. Mireu que fàcil.